

УДК 368.5; DOI: 10.31388/2519-884X-2018-37-221-228

*Рубцова Н.М., к.е.н., доцент
кафедри фінанси, банківська справа та страхування
Таврійський державний агротехнологічний університет*

ОПТИМІЗАЦІЇ ВАРТОСТІ ДОГОВОРІВ СТРАХУВАННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ ЗА ФОРВАРДНИМИ КОНТРАКТАМИ

Анотація. Вивчено порядок укладання форвардних контрактів на поставку зерна майбутнього врожаю. Розглянуто особливості укладання договорів страхування посівів й майбутнього врожаю сільськогосподарських культур за умов форвардного контракту та здійснено приклад розрахунків за основними показниками. Представлено схему укладання договорів агрострахування за умовами форвардного контракту без / з державною підтримкою. Проведено розрахунок оптимального варіанту договору страхування при укладанні форвардного контракту. Надані певні пропозиції щодо покращення умов надання даної страхової послуги в розрізі форвардного контракту.

Ключові слова: сільськогосподарське виробництво, форвардний контракт, агрострахування, страхові компанії, договір страхування, стандартні страхові продукти, державна підтримка.

JEL code classification: G22, Q 14

*Rubtsova N.M., PhD, ass. prof.
of Finance, banking and insurance department
Tavria state agrotechnological university*

OPTIMIZATION OF THE VALUE OF AGREEMENTS FOR INSURANCE OF FUTURE INCIDENTS OF AGRICULTURAL CULTURES FOR THE FORWARD CONTRACT

Abstract. It has been determined that the state has developed a number of programs for the development of agriculture, in particular a forward-looking program of state support for agricultural producers, to ensure the food security of our country. The essence of the forward contract and the advantages of its conclusion for the agricultural producers are studied. It was established that when entering into forward contracts for the supply of grain of the future harvest, the acquisition of a comprehensive insurance contract for future crop yields is a prerequisite. The calculations of the main indicators of contracts of voluntary insurance of agricultural crops for the period of hibernation and contracts of integrated insurance of the future harvest of agricultural crops for the period of spring and summer, at the conclusion of the investigated agroenterprise forward contract. The basic indexes of insurance, connected with the state programs of financing of the agricultural producers are analyzed. The basic conditions of contracts of insurance of crops and the future crop of crops are given and an example of calculations according to the main indicators is made. The main provisions of the draft Law of Ukraine "On state support for agricultural insurance" are considered, which provides for an adjusted mechanism for subsidies to reduce insurance premiums to agricultural producers in the conclusion of a contract of agricultural insurance. The scheme (procedure) of conclusion of insurance contracts of agricultural crops under conditions of a forward contract without / with state support is presented. The choice of the optimal insurance contract at the conclusion of a forward contract is made.

Keywords: agricultural production, forward contract, agri-insurance, insurance companies, insurance contract, standard insurance products, state support.

Постановка проблеми. Україна на сьогодні є аграрною державою, а аграрний бізнес – локомотив нашої економіки, найперспективніша та швидкозростаюча галузь України (близько 17% ВВП). [1] Але, на відміну від інших галузей виробництва, сільське господарство, зокрема рослин-

ництво, відноситься до сезонних виробництв з чітко вираженою технологічною послідовністю робіт, до складу яких входить обробіток ґрунту, внесення добрив, посів сільськогосподарських культур, догляд за рослинами, збирання врожаю тощо. [2] Це потребує вкладення чималих грошових

коштів, які не завжди в достатній кількості є у агровиробників на початок сезонних робіт. Отже, через свою ризикованість та інші об'єктивні причини, сільське господарство дуже часто потребує державної підтримки.

Для забезпечення продовольчої безпеки нашої країни держава розробила ряд програм, що сприяють розвитку сільського господарства, зокрема форвардну програму державної підтримки сільгоспвиробників. Агровиробники тільки зараз починають розуміти всі переваги функціонування державної програми форвардних закупівель зерна, однак поряд з цим стикаються і з певними труднощами, зокрема нерозумінням необхідності укладання договорів страхування майбутнього врожаю зерна, що є однією з необхідних умов форварду.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Наукові нароби в зазначеній сфері останнім часом суттєво активізувалися серед вітчизняних науковців. Вагомими в цьому питанні є дослідження М. Александрової, Н. Герасименко, О. Гудзя, О. Залетова, Р. Колібаби, І. Фисун, Р. Шинкаренка, А. Шолойко, В. Якубовича. Проте існує ще багато спірних моментів щодо удосконалення системи агрострахування та підтримки даного сектору економіки з боку держави, які потребують негайного вирішення.

Цілі статті. Метою статті є вивчення особливостей укладання договорів страхування майбутнього врожаю зернових культур за програмою форвардних закупівель та розробка пропозицій щодо оптимізації їх вартості за допомогою державної підтримки.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Форвардні контракти – відносно новий інструмент на аграрному ринку України, тому, ще не всі аграрні підприємства змогли оцінити його переваги, однак багато вже починають їх вивчати. Корисність від використання даної програми полягає у можливості застрахувати майбутній врожай від непередбачуваних ризиків, наявність покупця і кінцеві розрахунки за товар за ринковими цінами.

Серед товаровиробників, з практичної сторони, зацікавленість визиває механізм кінцевого розрахунку з товаровиробником за

поставлений товар. Однак, з точки зору управління фінансами підприємства – страхування є найдієвішим інструментом управління ризиками, який дозволяє швидко відновлювати майнове положення суб'єктів господарювання у зв'язку з шкідливими випадками.

З цією метою необхідно розглянути особливості укладання договорів страхування майбутнього врожаю зерна, висвітлити основні недоліки даного процесу та надати певні пропозиції щодо покращення умов надання даної послуги в розрізі форвардного контракту.

Розглянемо приклад розрахунку основних показників договорів агрострахування за умов укладання форвардного контракту, виходячи з наступних реальних даних: приватне підприємство ПП «Аскон», розташоване у Запорізькій області у грудні 2017 року уклало з ПАТ «ДПЗКУ» [4] договір поставки майбутнього врожаю озимої пшениці 3 класу в обсязі 3500 тон, сума попередньої оплати становила 10 500 тис. грн. Також, відповідно до даного контракту, підприємство уклало з ПрАТ «АСК «ІНГО Україна» два договори страхування: договір добровільного страхування посівів сільськогосподарських культур та договір комплексного страхування майбутнього врожаю сільськогосподарських культур (табл. 1 та 2). Було застраховано 15 ділянок посівів озимої пшениці на загальній площі 1507,0 га.

За умов договору страхування, при настанні страхового випадку, страховик має здійснити виплату страхового відшкодування у межах нанесеного страхувальнику збитку, з урахуванням такого показника як франшиза. Треба зауважити, що на таку незначну деталь як франшиза агровиробники дуже часто не звертають увагу, а після настання страхового випадку, коли їх не задовольняють розміри страхового відшкодування, або воно взагалі відсутнє, настає розчарування у такому інструменті соціального захисту як страхування.

Таблиця 1

Розрахунок страхового платежу за дого ворамн добро вільного страхування посівів сільськогосподарських культур на період незимівлі укладення ПП «Аскою» з ПрАТ «АСК «ІНГО Україна»

№ поля	Найменування сільськогосподарських культур	Площа посівів S, га	Планові витрати на посів вирощування озимих с/г культур В _{пл} , грн./га	Страхова сума с/г культур, СС, грн.	Страховий тариф, %	Франшиза, ФБ, %	Страховий платіж, грн.
2/2	Озима пшениця	155	4000,0	620000,0	4,7	30,0	29140,0
5/2	Озима пшениця	92	4000,0	368000,0	4,7	30,0	17296,0
7/5	Озима пшениця	100	4000,0	400000,0	4,7	30,0	18800,0
8/2	Озима пшениця	194	4000,0	776000,0	4,7	30,0	36472,0
Всього		1507,0	-	6028000,0	-	-	283316,0

Таблиця 2

Розрахунок страхового платежу за дого ворамн комплексного страхування майбутнього врожаю сільськогосподарських культур на період весна-літо укладення ПП «Аскою» з ПрАТ «АСК «ІНГО Україна»

№ поля	Найменування сільськогосподарських культур	Площа посівів S, га	Середня врожайність, В ср, ц/га	Застрахована врожайність, В з, ц/га	Вартість од. врожаю Ц, грн./ц	Страхова сума с/г культур, СС, грн.	Страховий тариф, %	Франшиза, ФБ, %	Страховий платіж, грн.
2/2	Озима пшениця	155	34,74	26,055	300,0	1211557,50	3,2	30	38769,84
5/2	Озима пшениця	92	34,74	26,055	300,0	719118,0	3,2	30	23011,78
7/5	Озима пшениця	100	34,74	26,055	300,0	781650,0	3,2	30	25012,80
8/2	Озима пшениця	194	34,74	26,055	300,0	1516401,0	3,2	30	48524,83
Всього		1507,0	-	-	-	11779465,50	-	-	376942,90

На сьогодні в практиці агрострахування застосовується безумовна франшиза розмір якої коливається від 0 до 50%. Франшизу у розмірі 50% можна вважати фіктивною, адже її використанні майже не покриває отримані агровиробником страхові збитки. Укладання договорів страхування з високим рівнем франшизи суттєво зменшує розмір відшкодування, тому при укладанні договорів агрострахування за умов форвардних контрактів застосовується стандартна безумовна франшиза у розмірі 30%. [5]

За досліджуваними договорами страхування, які уклалися за умовами форвардного контракту, розмір франшизи також встановлюється стандартний – 30%. З урахуванням величини попереднього показника, тарифи для озимих культур посіяних в Запорізькій області становлять відповідно 4,7% та 3,2%.

Провівши відповідні розрахунки отримано, що за два договори страхування приватне підприємство сплатити страхові премії у розмірі 283316,0 та 376942,90 грн. За умов форвардного контракту закупівель зерна майбутнього врожаю Покупец (ПАТ «ДПЗКУ») утримує грошові суми із коштів, які належні до виплати Постачальнику (ПП «Аскон»), у розмірі зазначеному в Договорі добровільного страхування посівів сільськогосподарських культур та Договорі комплексного страхування майбутнього врожаю сільськогосподарських культур, відповідно 283316,0 та 376942,90 грн. (загальна сума – 660258,9 грн.) і сплачує їх як страхові платежі на підставі виставлених рахунків-фактур.

На сьогодні в Україні прийнятий, але так і не запрацював Закон України «Про особливості страхування сільськогосподарської продукції з державною підтримкою». Основна причина його бездіяльності – відсутність фінансування з боку держави. За умовами Закону [6] державна підтримка страхування сільськогосподарської продукції полягає у наданні з державного бюджету сільськогосподарським товаровиробникам грошових коштів у вигляді субсидій на відшкодування частини страхового платежу (страхової премії), фактично сплаченого ними за договорами страхування сільськогосподарської продукції.

Однак, на думку багатьох експертів з агрострахування, дана програма державної підтримки, навіть за умов її функціонування не набула б особливої популярності. Основна причина – одноразова сплата 100% страхових премій та невпевненість сільськогосподарського товаровиробника в отриманні усієї суми субсидій, що належать йому, через деякий час. Порядок перерахування державних субсидій (відшкодування до 50% сплачених страхових внесків) створює розрив ліквідності у сільськогосподарських товаровиробників. У найгарячіший посівний період аграріям необхідно знайти 100% суми страхових внесків, а реальна вартість відшкодованих через певний період коштів істотно нижче вартості фінансових ресурсів у період сівби.

З метою удосконалення системи агрострахування до Верховної Ради України подано проект Закону України «Про державну підтримку сільськогосподарського страхування» від 26.04.2017 р. № 6355-1 [7], в якому передбачено скоригований механізм надання субсидій на здешевлення страхових премій агровиробникам при укладанні договору сільськогосподарського страхування. Зокрема, на підставі даного договору страхувальник оплачує лише частину страхового платежу, іншу частину на рахунок страховика сплачує держава через новостворену спеціалізовану установу з управління сільськогосподарськими ризиками – Державне агентство сільськогосподарського страхування (Агентство).

Порядок укладання договору страхування за умовами форвардного контракту без/з отримання(м) субсидії представлений на рис. 1. Як ми бачимо, при прийнятті Закону України «Про державну підтримку сільськогосподарського страхування» та виділенні коштів на державне субсидування сільськогосподарського страхування, агровиробник отримуватиме більшу суму коштів за форвардним контрактом на величину частини страхових премій, яку Агентство доплатить страховикові.

На основі уже існуючого форвардного контракту між ПАТ «ДПЗКУ» та ПП «Аскон» та укладених договорів агрострахування, прорахуємо як зміниться величина страхового платежу та суми, отриманих агрови-

робником коштів за форвардним контактом, за умов вступу в дію нового механізму державного субсидування сільськогосподарського страхування (табл. 4). При цьому треба врахувати, що договори страхування укла-

даються відповідно до стандартних страхових продуктів. На сьогодні в Україні розроблено вісім стандартних страхових продуктів зі страхування сільськогосподарських культур (табл. 3).

Таблиця 3

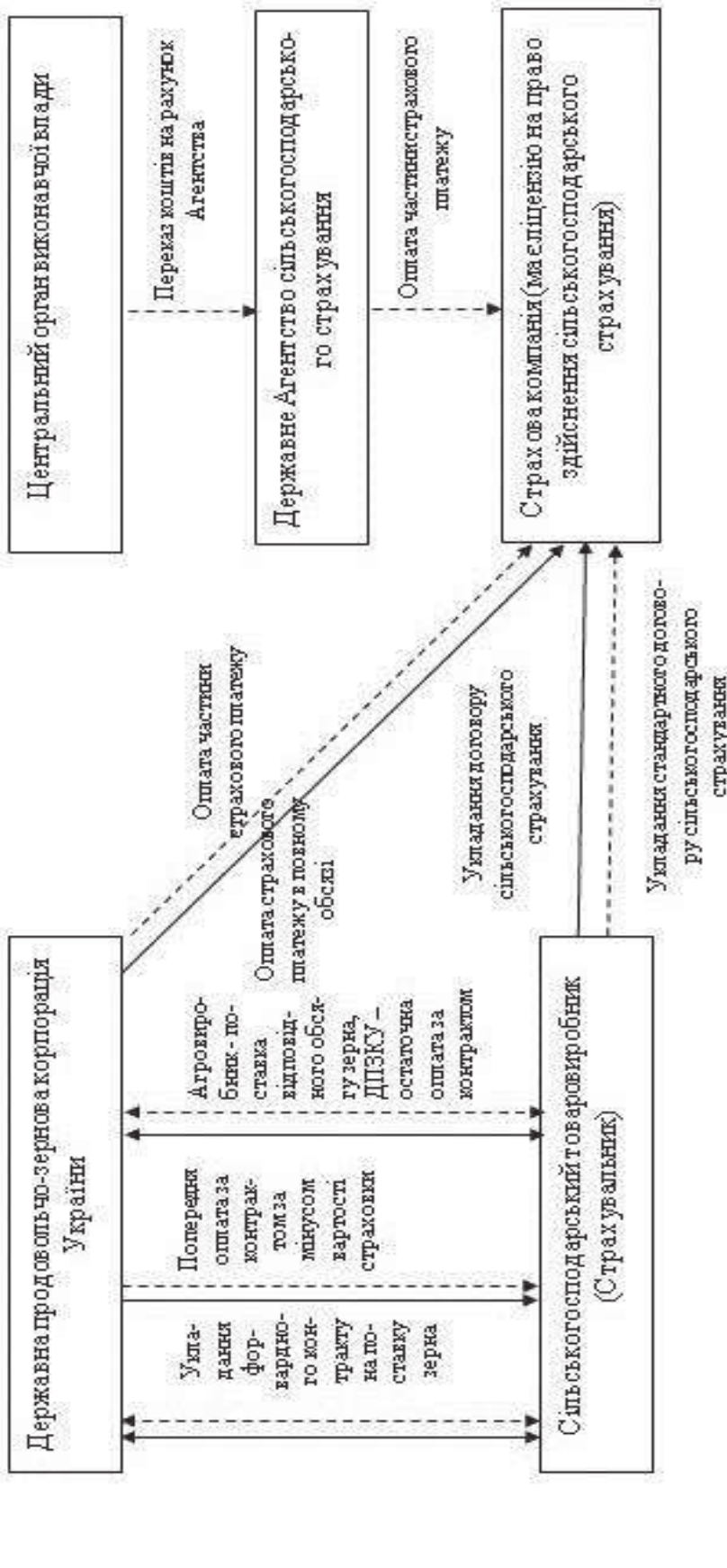
Стандартні страхові продукти зі страхування сільськогосподарських культур

Культури	Період дії договору страхування		
	Весь цикл виробництва	На період перемівлі	Весна-літо
Озимі зернові	+	+	+
Ярі зернові	+		
Кукурудза	+		
Цукровий буряк	+		
Соняшник	+		
Соя	+		

Стандартний страховий продукт (страховий продукт) – це комплекс документів, що містить певні визначені (стандартні) умови страхування, які не можуть змінюватися і є обов'язковими для виконання сторонами за договором страхування сільськогосподарської продукції з державною підтримкою. [6]

Провівши відповідні розрахунки, наведені у табл. 4 зауважимо, що найбільш оптимальний варіант договору страхування при укладанні форвардного контракту є стандартний договір страхування посівів та майбутнього урожаю озимих зернових сільськогоспо-

дарських культур з державною підтримкою від сільськогосподарських ризиків на весь період вирощування. Так, за умов реального форвардного контракту, укладеного ПП «Аскон» на поставку майбутнього врожаю зерна сума попередньої оплати за форвардним контрактом за вирахуванням суми страхового платежу становила 9 839 741,10 грн., тоді як при використанні договору страхування з державною підтримкою на весь період вирощування – 9988771,20 грн., а отже за останніх умов підприємство додатково може отримати 149030,10 грн.

— укладання договору страхування за умовами форвардного контракту без отримання субсидії;

----- укладання стандартизованого договору страхування за умовами форвардного контракту з отриманням субсидії;

Рис. 1. Порядок укладання договору страхування за умовами форвардного контракту без/з державною підтримкою

Таблиця 4

Вибір оптимального варіанту договору страхування при укладанні форвардного контракту

Показники	Договір страхування без державної підтримки	Договір страхування з державною підтримкою	
	На період перезимівлі	На період перезимівлі (страховий продукт 2)	На весь період вирощування (страховий продукт 1)
1	2	3	4
Площа посівів, га	1507,0	1507,0	
Планові витрати на посів і вирощування озимих с/г культур, грн./ га	4000,0	4000,0	
Страхова сума с/г культур, грн.	6028000,0	6028000,0	
Страховий тариф, %	4,7	7,0	
Франшиза, %	30	–	
Коефіцієнт покриття		0,8	
Страховий платіж, грн.	283316,0	421960,0	
	На період весна-літо	На період весна-літо (страховий продукт 3)	
Площа посівів, га	1507,0	1507,0	1507,0
Середня врожайність, ц/га	34,74	34,74	34,74
Застрахована врожайність, ц/га	26,055	24,318	24,318
Вартість од. врожаю, грн./ ц	300,0	300,0	300,0
Страхова сума с/г культур, грн.	11 779465,50	10 994167,8	10 994167,8
Страховий тариф, %	3,2	5,8	9,3
Франшиза, ФБ, %	30,0	–	–
Коефіцієнт покриття	–	0,7	0,7
Страховий платіж, грн.	376 942,90	637 661,73	1 022457,61
Всього платіж, грн.	660 258,90	1 059621,73	1 022457,61
Платіж за умов 50% субсидії, грн.	–	529810,87	511228,80
Сума попередньої оплати за форвардним контрактом, грн.	10 500 000		
Сума попередньої оплати за форвардним контрактом за вирощування суми страхового платежу, грн.	9 839 741,10	9 970189,13	9988771,20

Джерела [8,9,10]

Отже, підводячи підсумки за проведеними дослідженнями зауважимо, що агровиробник у такі періоди виробництва як сівба та культивування сільськогосподарських культур, потребує вільних коштів, які він в змозі отримати при укладанні форвардного контракту. Однак вартість страхового платежу, що за

умовами форвардного контракту, сплачується до акредитованої страхової компанії, зменшує суму коштів, які отримує сільгоспідприємець за укладеним контрактом. В результаті дослідження встановлено, що за умов прийняття нового Закону України «Про державну підтримку сільськогосподарського

страхування» агровиробник буде мати можливість зменшити розмір своїх страхових платежів та збільшити обсяг оборотних коштів підприємства й підвищити його ліквідність. У будь-якому випадку останнє слово у в цьому питанні залишиться за дер-

жавою, яка має сприяти розвитку вітчизняного аграрного сектору економіки та створювати відповідні умови для ефективної роботи сільськогосподарських товаровиробників.

Література:

1. Аграрний сектор в Україні [Ел. ресурс]. – Режим доступу: <http://careerhub.in.ua/vibir-profesii/agrarniy-sektor/>
2. Зінь Е.А. Регіональна економіка [Електронний ресурс] / Е.А. Зінь. – Режим доступу: <https://pidruchniki.com/12590605/rps/roslinnitstvo>
3. Про запровадження державних форвардних закупівель зерна: постанова КМУ від 16.05.2007 р. № 736 [Електронний ресурс] / Кабінет Міністрів України. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/736-2007-p>
4. Офіційний сайт ПАТ «Державна продовольчо-зернова корпорація України» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.pzcu.gov.ua/ua>
5. Шубенко І. А. Сус Ю. Ю. Франшиза в агрострахуванні та її вплив на рівень відшкодування [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&image_file_name=PDF/Vzhnau_2012_2\(2\)_40.pdf](http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&image_file_name=PDF/Vzhnau_2012_2(2)_40.pdf)
6. Про особливості страхування сільськогосподарської продукції з державною підтримкою: закон України від 09.02.2012 № 4391-VI [Електронний ресурс] / Верховна рада України. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/4391-17>
7. Про державну підтримку сільськогосподарського страхування: проект Закону від 26.04.2017 № 6355-1 [Електронний ресурс] / Верховна рада України. – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=61709
8. Про деякі питання здійснення страхування посівів та майбутнього врожаю озимих зернових сільськогосподарських культур з державною підтримкою від сільськогосподарських ризиків на весь період вирощування: розпорядження від 21.05.2014 № 1501 [Електронний ресурс] / Нацкомфінпослуг. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/ru/z0715-14/paran27#n27>
9. Про внесення змін до деяких нормативно-правових актів щодо страхування сільськогосподарської продукції з державною підтримкою від 29.11.2016 № 2957 [Електронний ресурс] / Нацкомфінпослуг. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z1655-16/paran7#n7>
10. Про деякі питання здійснення страхування майбутнього врожаю озимих зернових сільськогосподарських культур з державною підтримкою від сільськогосподарських ризиків на весняно-літній період вирощування: розпорядження від 07.04.2016 № 718 [Електронний ресурс] / Нацкомфінпослуг. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0649-16/paran25#n25>

References

1. Agrarniy sektor v Ukraini [Online]. Retrieved from: <http://careerhub.in.ua/vibir-profesii/agrarniy-sektor/>
2. Zin, E.A. Regionalna ekonomika [Online]. Retrieved from: <https://pidruchniki.com/12590605/rps/roslinnitstvo>
3. Pro zaprovadzhennia derzhavnykh forvardnykh zakupivel zerna: postanova KМУ vid 16.05.2007 r. № 736. Kabinet Ministriv Ukrainy. [Online]. Retrieved from: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/736-2007-p>
4. Ofitsiyniy sait PAT «Derzhavna prodovolcho-zernova korporatsiia Ukrainy» [Online]. Retrieved from: <http://www.pzcu.gov.ua/ua>
5. Shubenko I. A., Sus Yu. Yu. Franshyza v ahrostrakhuvanni ta yii vplyv na riven vidshkoduvannia [Online]. Retrieved from: [http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&image_file_name=PDF/Vzhnau_2012_2\(2\)_40.pdf](http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&image_file_name=PDF/Vzhnau_2012_2(2)_40.pdf)
6. Pro osoblyvosti strakhuvannia silskohospodarskoi produktsii z derzhavnoiu pidtrymkoiu: zakon Ukrainy vid 09.02.2012 № 4391-VI [Online] / Verkhovna rada Ukrainy. Retrieved from: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/4391-17>
7. Pro derzhavnu pidtrymku silskohospodarskoho strakhuvannia: proekt Zakonu vid 26.04.2017 № 6355-1 [Online] / Verkhovna rada Ukrainy. Retrieved from: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=61709
8. Pro deiakii pytannia zdiisnennia strakhuvannia posiviv ta maibutnoho vrozhaiu ozymykh zernovykh silskohospodarskykh kultur z derzhavnoiu pidtrymkoiu vid silskohospodarskykh ryzykiv na ves period vyroshchuvannia: rozporiadzhennia vid 21.05.2014 № 1501 [Elektronnyi resurs] / Natskomfinposluh. – Rezhym dostupu: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/ru/z0715-14/paran27#n27>
9. Pro vnesennia zmin do deiaikykh normatyvno-pravovykh aktiv shchodo strakhuvannia silskohospodarskoi produktsii z derzhavnoiu pidtrymkoiu vid 29.11.2016 № 2957. [Online] Natskomfinposluh. Retrieved from: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z1655-16/paran7#n7>
10. Pro deiakii pytannia zdiisnennia strakhuvannia maibutnoho vrozhaiu ozymykh zernovykh silskohospodarskykh kultur z derzhavnoiu pidtrymkoiu vid silskohospodarskykh ryzykiv na vesniano-litnii period vyroshchuvannia: rozporiadzhennia vid 07.04.2016 № 718 [Online]. Natskomfinposluh. Retrieved from: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0649-16/paran25#n25>